

Толстокора Аліна
Здобувач вищої освіти ОС «магістр»
спеціальності «Екологія»
Науковий керівник: **Кучер А. В.**,
канд. педагогічних наук, доцент кафедри екології та неоекології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СУЧАСНИЙ СТАН ОЩАДЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Через важливість земельного ресурсу для економіки України пріоритетним завданням є його збереження та ощадне використання. Як відомо, ресурсозбереження – це планомірний процес раціоналізації використання всіх видів матеріальних, сировинних, паливно-енергетичних та інших ресурсів у народному господарстві на основі впровадження досягнень НТП, оптимізації господарських зв'язків і пропорцій, посилення режиму економії у всіх галузях і виробничих ланках [1].

Ресурсощадне використання земельних ресурсів – таке їх використання, яке забезпечує баланс між потребами суспільства, які може забезпечити земельний ресурс, та відновлювальними можливостями цього ресурсу, тобто використання повинно відповідати вимогам сталого розвитку.

Виділяють чотири напрями ефективного використання земель:

- координаційний;
- правовий;
- екологічний;
- економічний[2].

Координаційний напрям включає: державний контроль за станом земель, моніторинг земель, земельний кадастр, у якому відображено не лише власність на землю, а й її стан.

До правового напрямку відносять засади збереження та охорони земель, усі статті законодавства, що стосуються статусу та охорони земель.

До екологічного напрямку можна віднести запобігання забрудненню ґрунтового покриву, підтримка якості ґрунтів, підбір культур та засобів обробітку земель.

Економічний напрям включає земельний податок, плату за використання земель, штрафні санкції до землекористувачів, що не дотримуються вимог земельного законодавства України тощо.

При раціоналізації землекористування важливо брати до уваги ефективність використання – як економічну, так й екологічну. Екологічний аспект – кожен власник чи користувач природних ресурсів зобов'язаний у процесі їх використання дотримуватися правових екологічних вимог, щоб не нашкодити природному середовищу. Економічна ефективність виражається в отриманні найвищих економічних показників при експлуатації природних ресурсів із заданими затратами [3].

Для цього необхідно провести комплексну оцінку ощадливості використання ресурсів в регіонах України, щоб виявити як слабкі так і сильні регіони, з яких необхідно брати приклад.

Отже, за допомогою даних Державної служби статистики України та методологічного підходу й методичних рекомендацій [4, 5] було розраховано показники, що є необхідними для оцінки ступеня ощадливості використання земельних ресурсів, а саме: площа сільськогосподарських угідь, загальна нормативна грошова оцінка, грошова оцінка 1 га, валова продукція сільськогосподарської продукції у постійних цінах, чисельність населення, виробництво валового регіонального продукту, наступним кроком нашого дослідження був розрахунок показників з метою оцінки ступеня ощадливості використання земельних ресурсів, зокрема: рівня господарського використання земель, рівня розораності земель, продуктивності використання земель, виробництва продукції на 1 особу, коефіцієнтів землемісткості, землевіддачі та землемісткості економіки.

Наступним кроком було проведення оцінки збиткомісткості використання земельних ресурсів у регіонах України. У результаті дослідження виявлено,

щонайгірші умови збереження й відтворення гумусу спостерігаються в Миколаївській та Харківській області, що свідчить про недостатні зусилля щодо охорони земель. У зв'язку із цим еколого-економічна оцінка балансу гумусу в цих областях найнижча, а найкращі показники в Чернігівській та Черкаській областях, що свідчить про ефективність заходів збереження й відтворення гумусу.

Для того, щоб оцінити ступінь ощадливості землекористування було проведено стандартизацію всіх показників, що характеризують ощадність землекористування, а саме: x_1 - рівень розораності, x_2 - продуктивність використання земель, x_3 - кількість виробленої продукції на 1 особу, x_4 - землевіддача, x_5 - землемісткість економіки, x_6 - відносна землемісткість за натуральною оцінкою земельних ресурсів, x_7 - відносна землемісткість за вартісною оцінкою земельних ресурсів, x_8 - збиткомісткість валової продукції с.-г., x_9 - збиткомісткість валового регіонального продукту. Після стандартизації показників було отримано дані, які допомагають провести комплексну оцінку ресурсощадності землекористування в Україні.

Для визначення рейтингу регіонів за ступенем ощадності землекористування здійснено розрахунок середнього значення всіх показників. Найкращу оцінку ресурсощадності використання земельних ресурсів отримує той регіон, у якого середнє значення є найнижчим.

Отже, результати дослідження такі: Івано-Франківська область, яка є лідером у комплексній оцінці, середнє значення ступеня ощадливості використання земельних ресурсів перебуває на рівні нуля, Вінницька область – 0,006, Львівська область – 0,018. Трійка аутсайдерів – Миколаївська, Одеська та Луганська області мають значення на рівні 0,426, 0,440 та 0,673 відповідно. Останнє місце Луганської області у наведеному рейтингу певним чином можна пояснити ситуацією, що пов'язана із військовими діями у регіоні, при цьому аутсайдерство Миколаївської та Одеської області прямо пов'язане із нераціональним використанням земельних ресурсів.

З отриманих результатів можна зробити висновки, що в деяких регіонах

України є потреба в покращенні ступеня ощадливості використання земельного ресурсу, а зважаючи на те, що в Україні передбачено відкривати ринок землі, – це є одним з ключових векторів для поліпшення стану земель і це дозволить об'єктивно оцінити вартість земельного ресурсу в країні.

Список використаних джерел

1. Сотник І. М. Економічні основи ресурсозбереження: навч. посібник. Суми: Університетська книга, 2013. 230 с.
2. Колодій П., Дуб Л. Теоретико-методологічні основи раціонального використання земельних ресурсів. *Вісник ЛНАУ. Серія: Економіка АПК*. 2015. № 22(2). С. 18–23.
3. Кондратюк А. С. Деякі питання ефективного використання земель за законодавством України. *Теорія і практика правознавства*. 2018. №1 (13). DOI:<https://doi.org/10.21564/2225-6555.2018.13.131210>.
4. Кучер А. В. Ресурсоощадне природокористування: практикум. Харків: Стильна типографія, 2019. 40 с.
5. Kucher A. Development of rural areas based on rational agricultural land use: a case study of Ukraine. *Strategies for the agri-food sector and rural areas – dilemmas of development: monograph*; eds: M. Wigier, A. Kowalski. Warsaw: Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute, 2017. Pp. 120–135.